

Sarnicki szükszavu adatára támaszkodva, subjectiv. A kérdés ezt a részét még nem tekinthetjük végleg eldöntöttnek. Egyebekben Harsányinak a jegyzetekben nyilvánuló megjegyzései és fülvilágosításai jó ítélőképességéről tanuskodnak s a becses bibliafordítás első, bő, magyar ismertetésével a bibliografián kívül a biblia-történetnek is szolgálatot tett.

Kelemen Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházi Főtanácsunk november hó 21-ére rendkívülieg lett egybehiva. Összehívásra az okot gazdasági bizottságunk együttes lemondása adta. Kapcsolatosan tárgyalattott az augusztus havában tartott E. Főtanács által a gazdasági kérdésekben kiküldött főtanácsi ad hoc bizottság részéről beterjesztett jelentés. A főtanácsi tagok az ügy nagyfontosságához méltó érdeklődéssel vettek részt a tárgyalásban. Az E. K. Tanács részéről beterjesztett javaslat és a tárgyalás folyamán benyújtott indítványok alapján az E. Főtanács kimondotta: a gazdaságok 1908. évi összes számadásait helybenhagyja ugyan, azonban a felmerült és végleges leszámolás alkalmával még felmerülhető kifogásokat illetően a jószágigazgató és intézők ellenében fenntartja a teljes vagyoni felelősséget; a jószágigazgatói állás 1909 decz. 31.-vel végleg megszűnik s Szentiványi István jószágigazgatótól az egyházi birtokok haladéktalanul átveendő, azonban letett óvadéka csak a teljes leszámolás és felmentés után fog kiadatni; a gazdasági bizottság eddigi alakjában megszüntetetik s megalakított a 3 tagból álló jószágfelügyelőség: Benkő Mihály, Ürmössy Jenő és Hadházy Sándor egyh. pénztárnok személyében; a gazdasági bizottságnak évek során át egyházunk érdekében kifejtett odaadó munkásságáért egyhangulag elismerés és köszönet fejeztetett ki; a főtanácsi ad hoc bizottság jelentésében felsorolt és kifogásolt tételek ügyében a jogügyi bizottság javaslatadásra hivatik fel; Kiss László gazdatiszt és Boros György gazd. gyakornok állásaikba visszahelyeztetnek.

A főtanácsi üléseket főtiszt. Ferencz József püspök és méltóságos Fekete Gábor egyh. főgondnok urak mély bölcseséggel és kiváló tapintattal vezették. Az ülésből táviratilag fejeztetett ki br. Petrichevich-Horváth Kálmán távollevő főgondnok urnak az egyház ragaszkodó szeretete és tántorithatlan bizalma.

Hisszük, hogy a hozott határozatok közmegegyugvást keltenek és egyházunk további előmenetelére, javára fognak szolgálni. (t.)

A francia szabadelvű protestansok nagy veszteséget szenvedtek *Báró Schickler Ferdinándnak* oct. hónapban bekövetkezett halálában. Id. Coquerel Athanasznak volt a tanítványa s az ifj. Coquerel A.-nak barátja. Hű maradt mindvégig a szabadelvű irányhoz és mint a francia protestáns történelmi társulatnak és ezenkívül több más társulatnak elnöke, nagy szolgálatot tett a protestántismushoz. Rendkívüli erkölcsi erő és hit lakozott e világi férfiuban s a legválságosabb körülmények közt személye és neve győzelemre vitte a protestansokat. Elévülhetlen érdemeket szerzett. Az Oratoire templomból temették el általános részvét mellett.

A modernismus jövőjéről Fawkes Alfréd ánglikán egyházi író érdekesen nyilatkozik: Mi lesz a modernismus jövője? Belső összeütközés forog fenn a modernisták és a pápaság között. Ha a pápaság nem tudja elfojtani a modernismust, a modernismus fogja feldönteni a pápaságot. Így áll a kérdés a római egyháza. De a mit Róma nem lát, hogy a modernismust nem ölheti meg a nélkül, hogy magán is halálos sebet ne ejtsen. Bármily ellentétesnek látszodjék is, mégis a modernismus, mely sebet ejt a róm. katholicismuson, az az elv, a mi által még él a róm. katholicismus. Mert az élet mozgás és a hol a mozgást megszüntetik, kizárják, ott közel van a halál. Mi lesz a modernismus jövője? A róm. katholicusok, általán véve, nem érdeklődnek ez ügyben s értelmük sincs ahoz. A katholicusokra általán a vallás a szokás és érzelem dolga; ennél tovább nem gondolnak, egyebet lássanak a papok, az nem az ő dolguk. S többé-kevésbbé ez a magatartása minden egyházban átlag az embereknek. . . . Az olyan egyháznak, mely a maga álláspontján tul látni semmit sem akar, nincs jövője; teste megmarad és feunállhat száz éveken át, de az életnedv megszünt benne.

A jelenlegi állapot, ugy látszik, tovább feunmarad; lehet, hogy X. Pius pápa helyébe egy XIV. Leo lép s elősegíti a továbbnyujtást az által, hogy udvariasabb, alkalmazkodóbb és gyakorlatibb érzékű lesz. Lehet-e azt remélni, mit némely modernisták remélnék, hogy az egyház és a modern szellem kibékül? Ily lehetőség, bármennyire ellenkezzék is az az 1864-iki Syllabussal, nincs teljesen kizárva. Az egyház olyan, mint az asszony, mondotta Renan; az ember sohase tudja, mit fog cselekedni. De ez kevésbbé valószínű. Bizouyos, hogy abban az esetben, ha ez történnék, az egyház megszűnnék katholicus lenni, a szónak theologicus és ekklesiasticus értelmében; kizáró igényei, ex opere operato szertartásai és absolut dogmái el kellene hogy tűnjének.

Gróf Tisza István, a kiváló államférfiú, a Magyar Prot. Irod. Társaság idei gyűlésén „Protestáns hit és felvilágosodás” ezímen nevezetes beszédet mondott. A méltán feltűnést keltett beszédből, mely nemcsak a szabadelvűségnek, hanem magas kultúrának is bizonyítéka, közöljük az alábbi részleteket:

. . . A protestantizmus lényege az én nézetem szerint és igazi nagy missziója az emberiség történelmében nem az, hogy az egyházat megszabadította bizonyos visszaélésektől. Nem is az, hogy itt ott javított, tisztított az egyház dogmatikus tanain. De igenis az, hogy egy fellázadás volt a dogma uralma, fellázadás volt az emberi tekintély ellen, hogy kezébe nyomta a keresztény hívőnek a bibliát és azt mondta: te rád nézve csak egy tekintély van, az Isten, a Jézus Krisztus tanítása; keresd meg azt a bibliában, építsd fel a magad hitét, a magad igaz, szent meggyőződése szerint s akkor tárt karokkal fogadunk be magunk közé Krisztus tanítványaként.

Itt rejlik, itt fekszik a fejlődés, a haladás momentuma a protestantizmusban. Itt rejlik az a boldogító erő, a melynek folytán megtalálhatja az emberi elme, az igazságot kereső emberi elme mindig, a fejlődésnek minden magasabb stádiumában is a belső egységet, a belső összhangot a tudomány és a vallás között. Mert hiszen, hogy ha megtisztítjuk vallásnézetünket az emberi gyarlóság minden hozzátételétől és ha tekintély gyanánt nem fogadunk el mást, mint Jézus tanítását, úgy a hogy azt a szentírás élénk tárja, akkor ebben a tanításban nem ellentétet fogunk találni a modern tudományosság legújabb vívmányaival szemben, de ebben a tanításban fogjuk megtalálni minden, az exakt tudományokon felépülő világnézetnek is igazi koronáját, legszebb, legmagasabb, legfenségebb betetőzését. . . .

Ma is, tisztelt közgyűlés, ha az emberi tudományt az emberi salaktól meg akarjuk tisztítani, ma is, ha az emberi világnézetet magasabb, tisztább régiókba akarjuk felvinni, ma is vissza kell mennünk annak eredeti forrásához, oda, a hol a szeretetet tanították nekünk és semmi egyebet, oda, a hol a szeretet volt egy egész, az emberiség javáért átélt, az emberiség javára átszenvedett életnek, az emberiség javára elszenvedett mártirhalálnak igazi, egyedüli éltető eleme.

Krisztus tanításához kell tehát visszatérnünk; de nem ahhoz a gyarló, törékeny, mulandó mezhez, a melybe azt emberek bölcsesége öltöztette.

Minden dogma emberi mű. Magán viseli az emberi gyarlóság bélyegét és annak a kornak bélyegét, a melyben megszületett. Hiszen könnyen kimutatható ókori, zsidó, görög, középkori germán világnézeteknek, felfogásoknak nyoma, megvalósulása egyik vagy másik dogmának keletkezésénél.

A dogmára lehet szükség; hiszen természetes dolog, hogy pozitív vallásoknak rendszerbe kell szedniök a maguk tanítását; de

a dogma fogalmából a fejlődés fogalmát kizárni nem lehet. És, a mi még ennél is fontosabb: a dogmát, mint az emberi gondolkodás és igazság felé törekvő elme béklyóját, rablánczát oda állítani nem lehet. A dogmát nem tolhatjuk a krisztusi igazságot kereső emberi elme és Jézus Krisztus közé. A dogma, igenis, ott állhat, hogy fonalat adjon azok kezébe, támpontul szolgáljon azoknak, a kik megnyugszanak abban a tanításban, a mit az egyház ad, de az egyháznak nem tiltani, az egyháznak előmozdítani, elősegíteni kell azt, hogy vegyük kezünkbe a bibliát, keressük meg Isten tanítását és merítsünk abból hitet, a melyik azután nem kölesönként, nem eltanult, nem gépiesen ismételt hit lesz, de élő valóság, lelkiünk élő része, a mely össze van forrva velünk és a mely azután cselekedeteinknek, küzdelmeinknek valóban diadalmas iránytűje, diadalmas vezetője lesz. Ahoz, hogy a keresztyénség a mai kor nagy küzdelmeiben, a materiálizmus, a hitetlenség, az atheizmus, a felkorbácsolt indulatok és szenvedélyek háborgó tengerében diadalmasan állhassa meg a helyét: ahoz nem gépies hitre, ahoz nem lélek nélkül elreecitált formulákra, ahoz élő hitre van szükség, arra az élő hitre van szükség, a melyik vezette küzdelmeinket a múltban, a mely felállította azokat a tantételeket, a melyek akkori felfogásunknak lenyomatát, hü tükrét képezték, de a melyet mi csak akkor fogunk hozzájuk méltóan képviselni, ha mi meg a magunk lelkének benső szükségletei szerint a mai kor felfogásaihoz idomítva tudjuk magunknak krisztusi alapon ezt a tökéletesebb, magasabb hitet felépíteni“.

A cionisták ötszáz millio koronát gyűjtöttek arra a célra, hogy Mesopotámiát, Ábrahám patriarcha ősi hazáját megvásárolják és ott zsidó gyarmatot alapítsanak. E mozgalom élén első sorban Schiff H. Jakab new-yorki sokszoros milliomos és Zangwill Izrael angliai író állanak. Ugy hirdik, hogy Törökország nagy szabadságot helyezett kilátásba e zsidó gyarmat megalapítására és kormányzására nézve. A vállalatot pártolják az ifju törökök is. A különböző országokba szétszórt zsidók, remélik a cionisták, talán nemsokára ismét összegyűlhetnek megvásárolt hazájukba.

Tayler S. Stephen (István) oct. 29-én eltávozott az angol unitáriusok sorából. A Tayler név Ángliában történeti név s emlékezetes nekünk magyar unitáriusoknak is. Tayler János tudós mintegy negyven évvel ezelőtt látogatást tett minálunk s Tagart mellett ő volt az, ki az angol és magyar unitáriusok közt szorosabbra fűzte a viszonyt. Tayler S. S. is a magyarok iránt a legmelegebb barátságot tanusította. Mikor 1875-ben Jakab Elek és dr. Gyergyai Árpád követül jelentek meg a brit és külföldi unitárius társulat gyűlésén, dr. Gyergyait Tayler S. S. mérnök látta szívesen

vendégéül. Tayler S. S. egyik legodaadóbb munkása volt Londonban az unitárius ügynek s főleg a Stamford-streeti gyülekezetnek felvirágzása az ő buzgó fáradozásának köszönhető. Hasznos munkát végzett ugyanis, mint a brit és külföldi unitárius társulat választmányának 1867 óta tagja és egy évig (1892—93) a társulatnak elnöke. 86 éves korában hunyt el. S a mit maga után hagyott, egy munkás élet és keresztény jellem emléke.

Hajós Gyula †. Mivelt és igaz ember. Egy régi unitárius családból származott, melyben miveltség és ősi erény együttjárt. A vargyasi Hajósok már a XVIII-ik százban Kolozsvár város első családjai közt állanak. Jeles erők és munkabíró emberek. Tisztségeket viselnek a városnál. Atyja Hajós János ministeri osztálytanácsos, s Kolozsvár városának sok éven át kiváló orsz.-gyűlési képviselője. Hajós Gyula méltó tagja volt a családnak. Mint magyar államvasuti főmérnök működött s Tolnai Lajos ministersége alatt és elébb is az ország több részében vett jelentékeny részt vasutak építésében. Embernek őszinte, s barátinak nemes volt. Élete utolsó szakát Kolozsvárt töltötte, a legutóbbi éveket megviselt egészsége miatt megpróbáltatásban s jó neje Dobray Emma és egyetlen fia János korai elvesztése fájó emlékeivel. Szép kertjének mivélése maradt számára egyetlen gyönyörűségül. A falevél elhulltával elszállt ő is, igaz részvétünktől kísérve.

Gyászhirek. *Vargyasi id. Hajós Gyula* nyug. államvasuti főmérnök, egyháztanácsos december 6-án, életének 60-ik évében, Kolozsvárt hosszas szenvedés után megszűnt élni. Elhunytát a család részéről gyászolják testvérei: dr. Hajós Béla orsz. egészségi felügyelő, Hajós Róza Csongvay Lajosné, sógora: m.-cesztvei és csegezi Csongvay Lajos marostordamegyei tisztii főügyész s gyermekeik. — Raffaj Domokos székelykereszturkőri esperes és családját nagy bánat érte leányuk *Csókfalvi Raffaj Irma* 37 éves korában szívszélhűdésben Székelykereszturon történt elhalálkozásában. Az elhunyt földi részét Ujszékelyen helyezték nyugalomra. — *Lászlóczky György* életének 54-ik évében Kolozsvárt octóber 28-án elhalt. Neje Lászlóczky Ilona s gyermekei és számos rokon fájjalják elvesztését.

